౪

ఆయేడు పొలాలన్నీ విపరీతంగా పండాయి. మాట్లాడితే ఇవ కేసుకుపోయే కొల్లేరుభూమిలోకూడా, వరి, డెల్టాలలో మాగాణిపంటని మించి పుష్కలంగా పండింది; దేశమంతా సుభిక్షంగా వుంది.

ఇంకా కోతలు కాలేదు. చేనిగట్టుమీద రామన్నకాపు ఎగువకి నడిచి వెడుతున్నాడు. పండిన వరికంకులు గలగలగలమంటూ, బంగారు చిరుమువ్వల మోతలా, లయతప్పని సంగీతాన్ని వినిపిస్తున్నాయి; చేలమధ్యవిచ్చిన కాజపువ్వులు పైనించి పడిన వెన్నముద్దల్లా మెరుస్తున్నాయి; నీళ్ళతూరలోనించి బోదినీళ్లు చెలగాటమాడుతున్నాయి.

చేను విరగపండుతోంది - ఎకరాకి పుట్టీ పందుమవుతుందని అంచనా వేసుకున్నాడు రామన్నకాపు.

కోతలయ్యాయి; కుప్ప నూర్పిళ్లు పూర్తిచేసుకునేసరికి ప్రొద్దుగూకిపోయింది. మేలురాశిమీద పంటధాన్యమంతా కళ్ళంలోనే వుంచేసి, ముద్దర్లు వేసి, ఆరుబయట మంచులో తను పడుకోలేక, పెద్దబ్బాయి మునియ్యనీ, ముగ్గురుపాలేళ్ళనీ కాపలావుంచి, ఇంటికొచ్చేశాడు రామన్నకాపు.

యుద్ధమొచ్చిపడింది. విపరీతంగా ధ ర లు పెరిగిపోయి, పొట్ట గడవక, పాటకజనమంతా ధాన్యపు రాసులమీదా, బట్టల బేళ్ళమీదా, లూటీలు సాగిస్తున్నా రక్కడక్కడా.

కీడెంచి మేలెంచమన్నాడు – ఎందుకైనా మంచిది – ప్రొద్దుపొడవకండానే లేచివెళ్ళి, కళ్ళంలోనే కాటావేయించి, ఆసామీకివ్వాలిసిన అమ్మరకధాన్యం చెల్లించిపారేసి, మిగిలిన గింజా గట్రా, గడ్డీ గాదమూ, పెందరాళే ఇంటికి జారేసుకుని, పురులు రెండూ నింపేసుకుంటే వొదిలిపోతుంది అనుకుంటూ, కన్ను మూశాడు రామన్నకాపు.

పెరట్లో ఒరలనుయ్యి దగ్గిర చెమ్మలో విచ్చిన చామంతిమడిమీదనించి కమ్మని వాసనలు చల్లటి నిదరకి చక్కలిగింతలై, తెల్లవారగట్ల హాయిగా మెళుకువవచ్చింది. ఆ మైన కిర్రుచెప్పులేసుకుని, లంకపుగాకుచుట్ట చెకుముకిరాయితో వెలిగించి, బుట్ట తలపాగా పెట్టుకుని, పుంతదారిని పొలిమేరదాటేసి, వొత్తయిన పచ్చని జనపచేలమిలమిలా, గుత్తులు గుత్తులై ఎండిపోయిన కందికాయల గలగలా కలిసిపోయి కరిగిపోతున్నచోట మలుపుతిరిగి, దూరాన్ని గడ్డిమేటి

పక్కని వేళ్ళాడుతోన్న విడీవిడని పొగమంచు గిరికీలలోనించీ కళ్ళంవంక తేరిపారజూశాడు.

మునియ్యా గుండెలు గవుక్కుంటో, వొగురుస్తూ చేల కడ్డంబడి వొస్తున్నాడు. రామన్నకాపుకి గుండెల్లో రాయిపడింది.

“ఇంకేముంది – కొంప గుణ్ణమయిపోయింది – కళ్ళంలో జొరబడి దోచేస్తున్నా” రన్నాడు. ఇద్దరూ గబగబా పరిగెట్టుకుని వెళ్ళారు.

కళ్ళంలో ఒక్క మనిషిపురుగు లేదు – ఎవరి ఆచోకీ దొరకలేదు. చుట్టుపక్కల కొట్టాలలోనించి పదిమంది పాలేళ్ళూ చేరారు. తెగవెతికినా ఎవరిజాడా కనిపించలేదు. రాశిమీదవుండగా నిన్న వేసిన అంచనానిబట్టి, సగానికి సగం నష్టమయిపోయివుండాలని వూహించాడు రామన్నకాపు.

ఊళ్ళో గుప్పుమంది. లోకానికేముంది – అదుగో పులి అంటే ఇదుగోతోక అంటుంది. ఆ మాట ఎలా పాక్కిందో–ఆనోటా ఆనోటా పాకి చిలవలూ పలవలూ వేసుకుని ఊడలు కిందకి దింపుకుంటోంది అప్పిడే: రామన్నకాపు ఆసామీకియ్యాలిసిన కట్టుబడి ధాన్యానికి తొంటచెయ్యి చూపుదామని ఈ ఎత్తు

వేశాడురా అని పుకారుపుట్టింది. తగువుల చావిట్లోనూ, నీళ్ళతూరలదగ్గిరా, మోటబావుల వెనకా గుసగుసలు బయలుదేరాయి.

రామన్నకాపుగూడా కర్ణాకర్ణిగా విన్నాడు. అతనికి కష్టమనిపించింది. ఆదినించీ రామన్నకాపు ఘామేదాకల రైతనీ, నిజాయితీగల మనిషి అనీ, పేరుమోసిన ఆసామీ.

భూమికామంకు వీరభద్రయ్యగారుండగానే, నలుగురికీ అర్థమయ్యేలాగ అనేశాడు:

“వాడెవడో దుర్మార్గుడు నా కడుపుమీద కొట్టాడుగాని, భద్రయ్యగారి కియ్యాలిసిన ధాన్యంలో వొక్క గింజ తరగలేదు” అని. దానితో అందరి నోళ్ళూ కట్టడిపోయాయి.

అన్నమాట ప్రకారం, మధ్యాన్నం కళ్ళంలోనే కాటా వేయించి, భద్రయ్యగారి కియ్యాలిసిన 80 బస్తాల ధాన్యమూ గోతాలలో కెక్కించి అప్పగించేసి, మిగిలిన 10 బస్తాల గింజలూ వినాయకుడి చేటతో సహా కమతగాణ్ణి పట్టించుకెళ్ళమని, కళ్ళంలో నొల్లగా వొచ్చినవి మూడుతూముల గింజలుంటే, అవి కాటా కూలీలని తీసుకొమ్మని, తను దులిపేసుకుని

కూచున్నాడు. పశువులికి, గ్రాసంమాత్రం, కొద్దో గొప్పో మిగిలింది.

గూడెంలో సంతకని సరుకు వేసుకుని వెళ్లిన బళ్లు చీకటి పడితేనేగాని రావు – కళ్లంలో కామందుగారి పట్టుబడిధాన్యం దిగడిపోయింది.

రామన్నకాపు అగ్నిహోత్రంలాంటివాడురా, అని చెప్పుకున్నారంతా. భద్రయ్యగారికి మొట్ట మొదటినించీ ధైర్యమే, రామన్నకాపు అన్యాయం తలపెట్టడని.

ఒకళ్ళిద్దరు భద్రయ్యగారితో అన్నారటకూడా – ఏదో సత్యకాలపు రైతు, ఏ ఇరవై బస్తాలైనా ముట్టజెప్పండి – ఫుసురుపెడితే మనకిమాత్రం దక్కుతుందటయ్యా, అని. ఆయనేమన్నాడో రామన్నకాపుకి తెలియలేదు గాని, సాయంత్రం ధాన్యం పట్టించుకుని రమ్మనమని గుమాస్తాని పంపించి, ఆయన మొహం చాటేసిందాన్నిబట్టి, ఒక వేళ, తను కడుపు కక్కుర్తిపట్టలేక, బిడియం చంపుకుని, దేహీ అని అడిగినా, నోరు ఖాళీ తప్పితే, మరి ప్రయోజనం లేదని నిర్ధారణయిపోయింది. అప్పుడే ధాన్యం బేరానికిచ్చినట్టు కూడా అతని చెవినిపడింది.

సరే ఇంక బళ్ళొచ్చిం తరవాత గింజలు భద్రయ్యగారింటికి తోలిపెట్టిరండర్రా అని, గుమాస్తా గారడిగినమీదట, మాటతీసెయ్యలేక ముగ్గురు కుర్రాళ్ళనీ పాలేళ్ళనీ, పురమాయించి, ఓ గంటపొద్దున్నదనగా ఇంటికొచ్చేసి పడుకున్నాడు రామన్నకాపు.

ఇంటో పిల్లామేకా, దొడ్లోగొడ్డూగోదా, ఈ కామాటమంతా వొకయేడు ఎలా ఈడ్చినా, అనే ధ్యాసలో పడిపోయాడు.

సంకురాత్రి పండక్కి రాబోయే కూతురూ, అల్లుడూ, మనమడికి చేయిస్తానన్న వెండిపాసంగిన్నే, మాఘమాసంలో తలపెట్టిన పెద్దకొడుకు పెళ్ళీ — ఇవన్నీ మొహాలు ముడుచుకుని చుట్టూ మూగుతుంటే — వీట్లన్నిటినీ వెనక్కి తోసేసి, నిరుడు మదుపులకనీ, దరిమిలా కలుపుతీతలకీముందు ఇంటివాడకానికనీ, షావుకారుదగ్గిర తెచ్చిన రెండువందల ప్రోనోటూ ముందుకొచ్చి, కళ్ళయెదట తాండవమాడుతోంది.

తనైతే సజావైన మనిషి అనిపించుకున్నాడే గాని పెరట్లోవున్న ధాన్యపుగాదెలూ, వాట్లతోపాటు ఇంటోవాళ్ళ బ్రతుకులూ, వో యేడాదిపాటు ఖాళీఅయి చక్కా వూరుకున్నాయి. తరిచి తరిచి చూచుకుంటే,

ఇన్నాళ్ళూ మంచివాణ్ణి అనిపించుకోవాలనే జబ్బు తనలో ఎందుకింత తీవ్రంగా జీర్ణించిపోయి ఉంటూవచ్చిందో అతనికి బోధపళ్ళేదు. భద్రయ్యగారు కూడా రామన్నకాపు అంటే 'ఓహో' అన్నాట్ట! అంటే తన కడుపునిండిందా? మాట్టాడితే నాలుగుమెరమెచ్చు మాటలు తన మొహమ్మీద యదాలాభంగా జల్లి పోయేవాళ్ళంతా, నాలుగు ధాన్యంబస్తాలు తన ఇంటోకి నెట్టగలిగారా? తను చాలా ఖచ్చితమైన మనిషి, అని ఇన్నాళ్ళూ ప్రజలచాత పొందుతూవచ్చిన మన్నన అంతా, తనలోపల ఎక్కడో, ఏమూలనో, దాగివున్న ఏ చాతగాని అహంకారానికో, ఏవుబ్బులింగడికో ఆహారపదార్థంగా వినియోగపడుతో వచ్చిందా?

ఈ ఇచ్చకాలన్నీ తన కుంపట్లో నిప్పులారిపి కుక్షిలో వెలిగించడంకన్నా చేసిందేమన్నా వున్నదా వీసం? తను రవ్వంత కుమ్మక్కు చెయ్యగలిగితే ఈ దారిద్ర్యం నిలుస్తుందా? నిజానికి వీరభద్రయ్యగారు తనకి రావాలిసిన ధాన్యమంతా గుంజుకోటంలో తప్పేముంది? 'అతివృష్టి అనావృష్టి చోరబాధా దురిష్టాదులతో నిమిత్తం లేకుండా' అని కవులు

కాయితమ్మీదవున్న షరతే ఆయెను. అది తనని బాధించే షరతూ, భద్రయ్యని భద్రంగా కాపాడే షరతూను.

. దొంగతనం చెయ్యకుమూ అని శాస్త్రకారుడు అన్నాడూ అంటే, అది ఆస్తివున్నవాడికి కాపుదల; లేనివాడికి పళ్లచెట్టుచుట్టూ ముళ్లకంచి; లేనివాడికి కావాలిసింది తెచ్చిపెట్టే బాధ్యత అది తన నెత్తిమీద పెట్టుకోదు. వెతుక్కొమ్మంటుంది; దొరక్కపోతే తూర్పుకి తిరిగి దణ్ణం పెట్టమంటుంది. అబద్ధమాడకు నాయనా అనే నీతి, అబద్ధమాడాలిసిన అవసరాన్ని — సబబైనదే కానీయండి — కాసువీసం గుర్తించదు. ఆ అవసరాల్ని ఆర్చేందుకూ తీర్చేందుకూ, అది నా పనికాదంటుంది. చివరికి ఈ శ్రీరంగనీతులన్నీ ఎటువైపు మొగ్గుతున్నాయో, ఆ జాడ, ఇన్నాళ్లకి కళ్లకి కట్టినట్టవుపించింది. మళ్ళీ ఈ నీతిచక్రమంతా ఉన్నవాళ్లకి రక్షణచెయ్యాలిసిన చోటమాత్రం, పీనల్ కోడ్లతోటీ, క్రిమినల్ కోర్టులతోటీ, లాయర్లతోటీ, లాబుక్కులతోటీ, లాకీలతోటీ, తుపాకులతోటీమాంచి బందోబస్తుగా నిలబడుతుంది.

ఇంతకీ తెగించి తననీతిని తాను సృష్టించుకోవాలి. ఒకళ్లనీతిని తనుపాటిస్తే!!

పంచపాళీలో కొయ్యభోషాణం పక్కని ఏమిటో వెతుక్కుంటున్నాడు మునియ్య. కళ్ళంలోనించి వొచ్చినట్టున్నాడు.

"పెద్దబ్బాయ్!"

వొచ్చి నిలబడ్డాడు మునియ్య.

"బళ్ళు కదిలినట్టేనా?"

"ఏదీ? ఇప్పుడే వచ్చాయి బళ్ళు – కమ్మీచ్చి కఱ్ఱ మర్చిపోయా."

మళ్ళీ తనపనిలో తనున్నాడు.

"ఇటు చూడు."

చెప్పేదామా వొద్దా అని గుంజాటనలో పడ్డాడు.

"సరేలే వెళ్లు."

మునియ్య వెళ్ళిపోతున్నాడు. ఈసారి తప్పకండా వొట్టి పిరికితనం; మంచితనంమాత్రం కాదు; ఆ విచక్షణ ఇన్నాళ్ళకి తెలిసొచ్చింది.

మళ్లీ పిలిచాడు. వొచ్చి నిలబడ్డాడు. ఓ పావుగంట సేపు చెవిలో నూరిపోశాడు. మునియ్య నిర్ఘాంతపడి నిలుచుండిపోయాడు. ఇంకా ఏహో కుంటిప్రశ్నలు

వేదామని, లోపల మథనపడుతున్నట్టు గ్రహించాడు రామన్నకాపు.

"చొప్పదంటు ప్రశ్నలు వెయ్యకు — ఏమిటా నానుడు? చెప్పినట్టు చెయ్యి, పో" అన్నాడు, ఇక తిరుగులేదన్నట్టు.

మునియ్య తలవొంచుకుని వెళ్ళిపోతున్నాడు.

"పాలెంలో....మామయ్యగారి వడ్లపురిలో.... తెలిసిందా ? —"

తలవూపాడు.

ఎంతకీ బళ్లు రాకపోతే, వీరభద్రయ్యగారు రామన్నకాపు ఇంటికి వచ్చాడు. ఇద్దరూ కలిసి లాంతర్లుచ్చుకుని బయల్దేరారు. తోవలో, పాలేరు అసిరిగాడు పరిగెత్తుకుంటూ ఎదురొచ్చాడు. వొంటినిండా మన్నూ మశానమూ — రేగిన జుట్టూ వాడూ—

"ఏమిట్రా ఇదీ ?"

పుంతదారిని వొస్తుంటే ఓ లంబాడీతండా అమాంతంగా మీదబడి, బళ్లని వాగుకడ్డంగా మళ్ళేస్తోందిట — తనని కట్టేస్తుంటే, తప్పించుకుని లగెత్తుకుంటూ వొచ్చేశానన్నాడు.

(6)

ఊళ్లో అలజడి పుట్టింది; ఆడంగులంతా నగా నాణెమూ వుంటే, నూతుల్లోకి నిదానంగా జారవిడిచి, తలుపులు బిడాయించుకుని, లోపల తాళాలమీద తాళాలు వేసుకుని, బిక్కుబిక్కుమంటూ కూచున్నారు; జబ్బపుష్టివున్న పదిమందీ దుడ్డుకర్రలూ, లాంతర్లూ, బ్యాటరీలైట్లూ పుచ్చుకుని, రంగంలోకి దిగారు; అంతాకలిసి, ఓ చిన్న పటాలంకింద, ఏటిగట్టుకి బయలుదేరారు; ఏటి ఇసకలో, బళ్ళగాడి మసక మసగ్గా అవుపిస్తోంది, ఏటికవతల తుమ్మలఅడివిలో, చెట్లు ఈదరగాలికి శివమెత్తినట్టు వూగిసలాడు తున్నాయి — అంతా కీచురాళ్ళమోత — జీబుగావుంది.

ఎవడికివాడు ముందడుగు వెయ్యడానికి వెనకాడుతున్నాడు. రామన్నకాపుమాత్రం చేతికర్ర దబాయించి, కుర్రకుంకలేమైనారో ఏమిటో అని ఆదుర్దాతో ముందుకి సాగిపోతున్నాడు. ఓ బుద్ధిమంతుడు అసిరిగాణ్ణి నిలదీసి అడిగాడు — 'వాళ్ళచేతుల్లో బాణాకర్రలూ గట్రా వున్నాయటా?' అని.

"ఓరి బాబోయ్ — కర్రలేమిటి? కత్తులేనా, కటారులేనా తళతళతళలాడాయంటోవుంటేను !!! చీకట్లో కళ్లు జిగిజిగేల్ మన్నాయి."

దానితో అందరికీ గుండె బేజారయిపోయింది; దండలమీదికి మణిచిన చొక్కా చేతులన్నీ కిందికి దిగజారాయి; నలుగురూ కలిసి రామన్న కాపుని సాహసమొద్దని అటకాయించారు. భద్రయ్యగారికి ధాన్యం పోతోందే అనే బెంగలో మెదడు ఖాళీ అయి, గత్యంతరమేమిటి అనే ఆలోచన కూడా పూనుకున్నాడు.

అంతా చాలాసేపు అక్కణ్ణే వుండిపోయాడు — ఏటికవతల ఏదో కోలాహలంగా వుంది — తోటలోకి జొరబడే తెగింపు ఎవడికీ లేదు; వెనక్కిమళ్ళుదామంటే, ఎవడిపిరికితనం వాణ్ణి లోపల వెక్కిరిస్తోంది; ఇది చాలక ఒహాయన మరో కొత్తభయం తెచ్చిపెట్టాడు.

"మనమంతా ఇక్కడ అహోరిస్తున్నామాయిరి — వాళ్ళుగాని చుట్టుతిరిగి మన ఇళ్ళల్లో జొరబడితే, దిక్కా మొక్కా?"

ఈ మాట బాగా పనిచేసింది; దానితో గుంపు పలచబడింది.

రాత్రి రెండుజాముల వేళ, మునియ్యా, పాలేళ్ళూ, గట్టాఅంతా రొజుకుంటూ వొచ్చిపడ్డారు. మునియ్యకి

వీపుమీద బాగా రాచుకుపోయింది. మూడో వాడికి కాలు బెణికిందో ఏమో, బాగా కుంటుతున్నాడు.

బళ్ళు అటు పాలెంవేపుగాక, గరువుమీదనించీ, చింతలతోపుదగ్గిర మలుపుతిరిగినట్టు, అనుమానం బలీయంగా వున్నదట.

ప్రొద్దుట ఏటికవతల దూరంగా జువ్విచెట్లకింద పగ్గాలు తెంపుకున్న బండీ యెడ్లు తాపీగా మేస్తున్నాయి. ఖాళీబళ్ళు, అక్కడొకటీ, అక్కడొకటీ చెల్లాచెదురుగా పడివున్నాయి.

రామన్నకాపు గొడ్లపాకదగ్గిర, దూసర తీగతో దూడ మూతికని బుట్ట అల్లుతూ, పాలెంలో చెల్లెలిగారింటి క్షేమ సమాచారాలు కనుక్కుంటున్నాడు మునియ్యనడిగి.

వీరభద్రియ్య వొచ్చాడు.

"ఏమోయ్ రామన్నకాపూ, నువ్వు అప్పగించిన ధాన్యం కాస్తా ఇంటికి జారకండానే నష్టమయిపోయిందామెను — అంతా నన్నే చెడమంటావా? న్యాయమాలోచించు."

రామన్నకాపు ప్రశాంతంగానే సమాధానమిచ్చాడు.

"బాబూ – పంట నాస్వాధీనంలో వున్నప్పుడు పోయిందానికి మీరు బాధ్యత తీసుకున్నారు గనకనా, మీ స్వాధీనంలో వుండగా నష్టమయిందానికి నాజవాబుదారీ సంగతి ఎత్తడానికి."

కంచెలమీద కాకరపువ్వులు పకాలుమని నవ్వాయి; గుమ్మపాలు కుడుస్తున్న తువ్వాయి మెళ్ళో గంటలు గళ్ళు మన్నాయి.

వీరభద్రయ్య తెల్లమొగం వేశాడు ఒక్క మాటతో.

"నిజాయితీగల మనిషి"